

Jacek Jarosz¹

jacekjarosz1991@o2.pl

Fundacja Pomocy Humanitarnej Redemptoris Missio

Modelowy wolontariat medyczny w misyjnych ośrodkach zdrowia w Afryce. Działalność Fundacji Pomocy Humanitarnej Redemptoris Missio

Model Medical Volunteering in Mission Health Centres
in Africa. Activities of the Redemptoris Missio Humanitarian
Aid Foundation

Cytacja: Jarosz J., 2020, *Modelowy wolontariat medyczny w misyjnych ośrodkach zdrowia w Afryce. Działalność Fundacji Pomocy Humanitarnej Redemptoris Missio*, Nurt SVD, t. 148, nr 2, s. 120-134.

Streszczenie

Wolontariat medyczny w Afryce jest reakcją na niedobory wyspecjalizowanych kadr w lokalnych ośrodkach zdrowia. Aby działania wolontariuszy przynosiły pozytywny efekt, konieczne jest odpowiednie szkolenie kandydatów oraz właściwe przygotowanie zaplecza organizacyjnego. Długoletnie doświadczenie w pracy z wolontariuszami ma Fundacja Pomocy Humanitarnej Redemptoris Missio. Badając praktyki tej fundacji, autor usiłuje określić modelową organizację wolontariatu medycznego w misyjnych ośrodkach zdrowia w Afryce. Przeprowadzony proces badawczy pozwolił wskazać kluczowe elementy wolontariatu: współpraca z partnerami lokalnymi, stworzenie właściwej oferty dla wolontariuszy, określenie jasnych reguł rekrutacji, przeprowadzenie interdyscyplinarnego procesu szkoleniowego dla osób wyjeżdżających do ośrodków misyjnych.

Słowa kluczowe: wolontariat, misje, medycyna tropikalna, szkolenie, Afryka.

¹ Ur. 1991. Studia magisterskie na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Uczestnik projektów pomocowych na Madagaskarze, w Zambii (2016) oraz Republice Środkowoafrykańskiej. Redaktor czasopisma „Oswoić Tropik”. Kierownik działań pomocowych w Fundacji Pomocy Humanitarnej Redemptoris Missio.

Abstract

Medical volunteering in Africa is a response to the shortage of specialized personnel in local health centers. In order for the activities of volunteers to produce a positive effect, it is necessary to properly train the candidates and properly prepare the organizational facilities. The Redemptoris Missio Humanitarian Aid Foundation has many years of experience in working with volunteers. By examining the practices of this foundation, the author tries to define a model organization of medical volunteering in mission health centers in Africa. The conducted research process allowed to identify some key elements of volunteering: cooperation with local partners, making an appropriate offer for volunteers, defining clear recruitment rules and conducting an interdisciplinary training process for people moving to mission centers.

Keywords: volunteering, missions, tropical medicine, training, Africa.

Wstęp

W poświęconej aktualności posłania misyjnego encyklice *Redemptoris missio* Jan Paweł II podkreślił wieloaspektowy charakter działalności ewangelizacyjnej Kościoła. Słowa „wyzwolenie i zbawienie [...] docierają do człowieka zarówno w jego wymiarze fizycznym, jak i duchowym. Dla misyjnej posługi Jezusa znamienne są dwa rodzaje czynów: uzdrawianie i odpuszczanie grzechów” (Jan Paweł II, 1995, s. 24) – papież zasygnalizował znaczenie integralnego rozwoju człowieka, w tym troski o zdrowie fizyczne. W praktyce idee pomocy duchowej i materialnej realizuje m.in. 1 903 polskich misjonarzy i misjonek, w tym 730 pracujących w Afryce (*Polacy na Misjach...*, 2020).

Rozważając kwestię niesienia przez misjonarzy pomocy medycznej w Afryce, należy zwrócić uwagę na występujące w ich codziennej pracy problemy wynikające z ograniczonego dostępu do zasobów oraz niskiego poziomu rozwoju społecznego i ekonomicznego na kontynencie (Wilk, 2018). Wśród problemów, z jakimi borykają się misyjne szpitale i przychodnie, wymienić można m.in. niedobór wysoko wykwalifikowanej kadry medycznej, brak umiejętności personelu w zakresie obsługi specjalistycznego sprzętu medycznego, utrudniony dostęp do nowoczesnej oferty szkoleniowej dla medyków oraz braki w wyposażeniu ośrodków medycznych. Odpowiedzią na wskazane problemy jest działalność pomocowa organizacji pozarządowych, w tym Fundacji Pomocy Humanitarnej Redemptoris Missio.

Akt ustanowienia Fundacji Pomocy Humanitarnej Redemptoris Missio został podpisany 28 maja 1992 roku w Poznaniu. Od tego czasu fundacja realizuje działalność statutową. Powstanie fundacji było wyrazem gotowości świeckiego środowiska akademickiego i katolickiej społeczności misyjnej do podjęcia wspólnych działań na rzecz poprawy sytuacji zdrowotnej ludności w krajach misyjnych (Jarosz, 2018, s. 54). Określonym w statucie celem fundacji jest „działalność na rzecz ośrodków misyjnych w kraju i za granicą, w szczególności w zakresie udzielania pomocy medycznej oraz pobudzanie [...] wrażliwości wobec ludzkiego cierpienia i umożliwianie udzielania pomocy potrzebującym” (*Statut Fundacji...*, 2004). W ramach realizacji wskazanego celu fundacja prowadzi programy wolontariatu, z których korzystają misyjne ośrodki zdrowia, przyjmując kadry medyczne z Polski. Wieloletnie doświadczenie fundacji w przygotowywaniu i koordynowaniu działań wolontariuszy może być pomocne w opracowaniu modelu realizacji skutecznych działań wolontariackich w obszarze Globalnego Południa ze szczególnym uwzględnieniem Afryki.

Celem niniejszego opracowania jest analiza działalności Fundacji Pomocy Humanitarnej Redemptoris Missio w zakresie przygotowywania i koordynowania działań wolontariuszy w misyjnych ośrodkach zdrowia oraz wskazanie kluczowych elementów modelowej organizacji wolontariatu. Podejmowany problem badawczy można ująć w pytaniu, jakie elementy są kluczowe w organizacji modelowego wolontariatu medycznego. Przyjęta w opracowaniu teza zakłada, że wolontariat medyczny organizowany w Fundacji Pomocy Humanitarnej Redemptoris Missio może służyć jako przykład rozwiązania modelowego. Prezentuje on bowiem interdyscyplinarne szkolenie przedwyjazdowe uczestników przy jednoczesnym skupieniu na osobie wolontariusza i beneficjentach podejmowanych przez niego działań. W niniejszym opracowaniu zweryfikowane zostaną następujące hipotezy:

1. Modelowa organizacja wolontariatu medycznego w obszarze Globalnego Południa wymaga ścisłej weryfikacji kompetencji kandydata na wolontariusza i merytorycznego przygotowania przedwyjazdowego osób zakwalifikowanych do wyjazdu;
2. Modelowa organizacja wolontariatu medycznego w obszarze Globalnego Południa wymaga skoncentrowanej na potrzebach beneficjentów współpracy z lokalnymi partnerami.

Pomocne w zweryfikowaniu hipotez i potwierdzeniu tezy będą następujące pytania badawcze:

1. W jakich działaniach Fundacji Pomocy Humanitarnej Redemptoris Missio objawia się skoncentrowana na potrzebach

beneficjentów współpraca z lokalnymi partnerami i dlaczego stanowi ona warunek modelowej organizacji wolontariatu medycznego w obszarze Globalnego Południa?

2. W których działaniach Fundacji Pomocy Humanitarnej Redemptoris Missio uwidacznia się interdyscyplinarne podejście do przygotowania wolontariuszy mających wyjechać do misyjnych ośrodków zdrowia w Afryce?

Badana będzie działalność Fundacji Pomocy Humanitarnej Redemptoris Missio w zakresie organizacji wolontariatu w obszarze Globalnego Południa ze szczególnym uwzględnieniem Afryki, w okresie od 1992 do 2019 roku. Wiele uwagi poświęci się na przedstawienie działań organizacji podejmowanych przed wyjazdem wolontariusza do miejsca realizacji działań wolontariackich. Zastosowana zostanie analityczno-krytyczna metoda badawcza, w ramach której poddane zestawieniu i syntezie będą dostępne materiały: artykuły, dokumenty, raporty i opracowania statystyczne. W pracy wykorzystano ogólnodostępne źródła oraz materiały wewnętrzne Fundacji Pomocy Humanitarnej Redemptoris Missio niedostępne w publicznym obiegu.

1. Działalność Fundacji Pomocy Humanitarnej Redemptoris Missio

Działalność Fundacji Pomocy Humanitarnej Redemptoris Missio koncentruje się na czterech praktycznych obszarach operacyjnych (Jarosz, 2018, s. 65):

1. budowie i rozwoju infrastruktury medycznej oraz wsparciu jej utrzymania;
2. organizacji pomocy humanitarnej dla poszkodowanych w wyniku klęsk żywiołowych i działań wojennych;
3. edukacji oraz promocji działalności misyjnej i idei wolontariatu;
4. organizacji wyjazdów personelu medycznego do ośrodków misyjnych.

W ramach wsparcia i rozwoju infrastruktury medycznej fundacja wybudowała między innymi: otwarty w 2008 roku ośrodek zdrowia „Blessed Pier Georgio Frassati Health Centre” w Kiabakari w Tanzanii (we współpracy z Ministerstwem Spraw Zagranicznych oraz Salezjańskim Wolontariatem Misyjnym) (Borucka, 2012, s. 192), otwarty w 2017 roku ośrodek opieki i rehabilitacji dla sierot i dzieci doświadczających przemocy „Dom z Marzeń” w Kithatu w Kenii (we współpracy z Ministerstwem Spraw Zagranicznych) (Jarosz, 2018, s. 78), otwartą w 2019 roku przychodnię zdrowia im. dr Wandy Błęskiej

w Befasy w Madagaskarze (we współpracy ze Zgromadzeniem Misjonarzy Oblatów Maryi Niepokalanej, Caritas Polska, Polską Fundacją dla Afryki) (Jarosz, 2019, s. 3). Ponadto w okresie od 1991 do 2019 r. fundacja wsparła materialnie misyjne ośrodki medyczne materiałami opatrunkowymi i sprzętem medycznym.

Poza pomocą rozwojową fundacja realizuje także działania w obszarze pomocy humanitarnej. Dotychczas organizowano m.in. wsparcie materialne dla poszkodowanych podczas powodzi na Bałkanach w 2014 roku, dokąd trafiły transporty z żywnością, środkami higienicznymi i kocami oraz pomoc dla poszkodowanych w wyniku trzęsienia ziemi w Nepalu w 2015 roku, gdzie poza pomocą materialną wysłano grupę wolontariuszy świadczących pomoc medyczną mieszkańcom wiosek wokół Katmandu (Jarosz, 2018, s. 65).

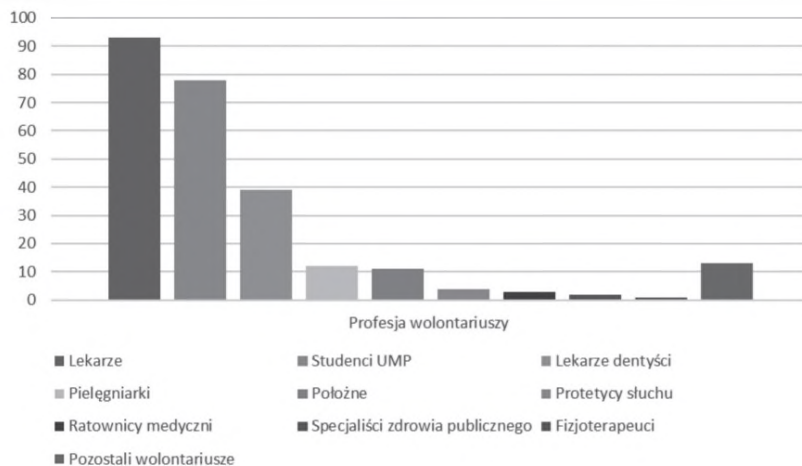
Wśród działań edukacyjnych fundacji znajduje się m.in. wydawanie w latach 2001-2019 kwartalnika popularnonaukowego „Medicus Mundi Polonia”, popularyzująca ideę wolontariatu książka *Medycyna na Misjach* (Marcinkowski, 2018), organizowanie we współpracy z Katedrą i Kliniką Chorób Tropikalnych UM w Poznaniu „Tygodni Medycyny Tropikalnej” w latach 1992, 1995, 1996, które przekształciły się w późniejszych latach w „Dni Medycyny Tropikalnej” (Borucka, 2011, s. 29-31) oraz organizowanie konferencji naukowo-szkoleniowej „Oswoić Tropik”, której dotychczasowe dwie edycje odbyły się w latach 2018-2019.

Wyjazdy wolontariuszy do ośrodków misyjnych mają dla fundacji szczególne znaczenie, ponieważ jedną z inspiracji do jej utworzenia były doświadczenia zdobyte podczas zorganizowanego w 1991 roku wyjazdu grupy studentów Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu do leprozoriów misyjnych w Indiach (Borucka, 2011, s. 12). Wśród wyjeżdżających był wówczas jeden z późniejszych fundatorów Fundacji Pomocy Humanitarnej Redemptoris Missio. Wsparcie wolontariuszy medycznych dla misyjnych szpitali i przychodni od początku istnienia fundacji jest jednym z filarów działalności.

2. Wyjazdy personelu medycznego do ośrodków misyjnych

Według danych Fundacji Pomocy Humanitarnej Redemptoris Missio, zaprezentowanych na poniższym wykresie, w okresie od 1992 do 2019 roku do ośrodków misyjnych zorganizowano wyjazdy 256 wolontariuszy. W zgodzie z profilem działalności fundacji wszystkie wyjazdy były związane ze zwiększaniem potencjału zdrowotnego lokalnej ludności. Brali w nich udział przedstawiciele różnych

profesji z dziedziny medycyny i nauk o zdrowiu. Wśród wyjeżdżających najwięcej było lekarzy (93). W ramach wolontariatu wyjeżdżali także: studenci Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu (78), lekarze dentyści (39), pielęgniarki (12), położne (11), protetycy słuchu (4), ratownicy medyczni (3), specjaliści zdrowia publicznego (2), fizjoterapeuci (1), inni wolontariusze (13).

Wykres 1. Wolontariusze Fundacji Pomocy Humanitarnej Redemptoris Missio wyjeżdżający do misyjnych szpitali i przychodni w latach 1992-2019 według wykonywanego zawodu².

Niemal wszystkie wyjazdy wolontariuszy były organizowane we współpracy z polskimi misjonarzami pracującymi na co dzień w obszarze Globalnego Południa. Wyjątek stanowiły następujące wyjazdy: grupy lekarzy do Nepalu w 2015 roku, lekarki do Kenii w 2016 roku oraz lekarza do Papui Nowej Gwineji w 2019 roku. Najczęstszym celem wypraw wolontariuszy była Afryka, w której działania wolontariackie podejmowało 190 medyków.

² Opracowano na podstawie danych wewnętrznych Fundacji Pomocy Humanitarnej Redemptoris Missio udostępnionych na potrzeby niniejszego opracowania.

3. Misjonarze jako lokalni partnerzy w organizacji działań wolontariackich

Misjonarze są strategicznymi partnerami fundacji w organizacji działań wolontariackich, a pacjenci misyjnych szpitali i przychodni są beneficjentami pomocy udzielanej przez wolontariuszy z Polski. Historia polskiej działalności misyjnej w Afryce zaczęła się pod koniec XIX wieku, a szczególnie intensywnymi dla niej okresami były lata 60. oraz przełom lat 80. i 90. XX wieku (Różański, 2012, s. 69). Doświadczenie i wieloletnia obecność w Afryce daje misjonarzom możliwość poznania warunków życia lokalnej ludności oraz umożliwia identyfikację jej najpilniejszych potrzeb. W niektórych rejonach Afryki „Kościół jest jedyną instytucją, która zajmuje się organizowaniem życia społecznego ludności, zapewnia minimum bytu człowieka pod względem wychowania, wykształcenia, przywracania jego godności, opieki zdrowotnej” (Hrynaszkiewicz i Wysocka, 2016, s. 65), a w regionach szczególnie niestabilnych, dotkniętych permanentnym kryzysem społeczno-politycznym „działalność misjonarzy jest jedyną stabilną i nieprzerwanie trwającą strukturą” (tamże). W związku z powyższym misjonarze często bywają przez lokalną ludność darzeni zaufaniem, co może przekładać się na lepsze rozpoznanie potrzeb beneficjentów projektów pomocowych i dostosowanie do nich działań wolontariuszy. Jako lokalni partnerzy misjonarze ułatwiają fundacji identyfikację szans i zagrożeń w działaniu na rzecz lokalnej ludności, są gwarantem trwałości efektów realizowanych projektów i pozwalają na sprawną ewaluację realizowanych działań. Misjonarze znający sytuację społeczno-polityczną oraz będący na bieżąco z nierzadko dynamicznie zmieniającymi się regulacjami prawnymi w poszczególnych państwach i regionach są także pomocni we wdrażaniu wolontariuszy w ich obowiązki w miejscu realizacji projektów wolontariackich. Ważnym aspektem współpracy z misjonarzami, jako lokalnymi partnerami, jest również wynikająca ze znajomości lokalnych tradycji i zwyczajów oraz z dysponowania odpowiednim zapleczem infrastrukturalnym, możliwość goszczenia wolontariuszy z zapewnieniem oczekiwanego poziomu bezpieczeństwa.

Współpraca z rzetelnymi partnerami lokalnymi, którymi w przypadku Fundacji Pomocy Humanitarnej Redemptoris Missio są polscy misjonarze, daje możliwość maksymalizacji efektów działań pomocowych przy jednoczesnym uproszczeniu kwestii organizacyjnych i procesów zarządzania projektem oraz zwiększeniu poziomu bezpieczeństwa jego uczestników. W związku z powyższym właściwy dobór i odpowiednia współpraca z lokalnymi partnerami może zostać

uznana za jeden z elementów modelowej organizacji działań wolontariackich w Afryce.

4. Formy wolontariatu i zasady rekrutacji

W wolontariat w Fundacji Pomocy Humanitarnej Redemptoris Missio mogą angażować się zarówno osoby planujące wyjazd do misyjnego ośrodka medycznego w obszarze Globalnego Południa, jak i osoby wyrażające chęć pomocy niewymagającej opuszczenia kraju. Na potrzeby poniższego opracowania zostanie omówiony jedynie wolontariat zakładający wyjazd zagraniczny.

Dla osób chcących podjąć działania wolontariackie w obszarze Globalnego Południa przygotowano trzy rodzaje ofert: „praktyki wakacyjne”, „wolontariat medyczny” oraz „wyjazdy specjalistów”. Poszczególne oferty różnią się pod względem grup docelowych oraz wymagań stawianych kandydatom w procesie rekrutacji.

Praktyki wakacyjne nawiązują do akademickich tradycji Fundacji Pomocy Humanitarnej Redemptoris Missio i są skierowane do studentów Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu. Reguły uczestnictwa w programie praktyk wakacyjnych, łączącym elementy edukacyjne, których realizację zakłada proces kształcenia studentów, z wolontariatem, zostały ujęte w regulaminie praktyk wakacyjnych, którego aktualna wersja jest publikowana na stronie internetowej organizacji (*Regulamin Praktyk Wakacyjnych...*). Omawiana forma wolontariatu przeznaczona jest dla studentów: przynajmniej 4 roku Wydziału Lekarskiego, przynajmniej 3 roku Wydziału Medycznego oraz przynajmniej 3 roku Wydziału Nauk o Zdrowiu. Osoby chętne do wzięcia udziału w praktykach wakacyjnych są zobligowane do podejmowania w Polsce określonych przez fundację aktywności wolontariackich przez przynajmniej sześć miesięcy. Warunek ten pozwala pracownikom fundacji poznać kandydata do wyjazdu, a samemu zainteresowanemu daje możliwość włączenia się w podejmowane na rzecz Globalnego Południa działania pomocowe. Studenci realizujący działania wolontariackie w siedzibie Fundacji Pomocy Humanitarnej Redemptoris Missio w Poznaniu mają także możliwość spotkania misjonarzy odwiedzających fundację oraz wolontariuszy, którzy w przeszłości brali udział w projektach wyjazdowych. Wymogiem niezbędnym do uczestnictwa w praktykach wakacyjnych jest również przejście procesu szkoleniowo-przygotowawczego oraz opanowanie przynajmniej w stopniu komunikatywnym języka

obcego będącego językiem urzędowym w miejscu, do którego planowany jest wyjazd wolontariusza. Okres trwania praktyk wakacyjnych wynosi przynajmniej dwa miesiące, a miejsce ich odbywania, założenia programowe oraz planowany przebieg ustalane są przez fundację w porozumieniu z wolontariuszem i ośrodkiem misyjnym – miejscem odbywania wolontariatu.

Kwalifikacja do wyjazdu odbywa się na zasadach konkursu, w którym wolontariusze gromadzą punkty – zasady punktacji stanowią załącznik do regulaminu (*Zasady punktacji...*). Punktowane są działania i osiągnięcia świadczące o zaangażowaniu w proces przygotowania do wyjazdu oraz posiadaniu kompetencji pomocnych w realizacji działań wolontariackich w obszarze Globalnego Południa. Oceniane jest m.in. zaangażowanie w wolontariat w fundacji, udział w kursach i konferencjach poświęconych medycynie tropikalnej i zdrowiu międzynarodowemu, dotychczasowe doświadczenie w wolontariacie zagranicznym, szczególne kompetencje i umiejętności wolontariusza mogące pozytywnie wpływać na realizację działań wolontariackich w ośrodku misyjnym. Ocenę i decyzję o wyjeździe wolontariusza do misyjnego ośrodka zdrowia podejmuje zarząd fundacji. Wolontariusze biorący udział w programie praktyk wakacyjnych podczas realizacji działań w ośrodku misyjnym zajmują się głównie edukacją i promocją zdrowia oraz wsparciem lokalnego personelu w codziennej pracy.

Wolontariat medyczny jest przeznaczony dla absolwentów następujących kierunków studiów: medycyna, stomatologia, pielęgniarstwo, położnictwo, ratownictwo medyczne, fizjoterapia, protetyka słuchu, zdrowie publiczne. Zasady uczestnictwa w programie wolontariatu medycznego zostały określone w regulaminie wolontariatu medycznego (*Regulamin Praktyk Wakacyjnych...*), którego aktualna wersja jest dostępna na stronie internetowej fundacji. Wstępna ocena kandydata jest oparta na informacjach zawartych w kwestionariuszu personalnym, który jest dostępny do pobrania razem ze wspomnianym wcześniej regulaminem (*Kwestionariusz personalny...*). Kwestionariusz dostarcza m.in. informacji na temat wykształcenia, dotychczasowego doświadczenia zawodowego oraz dodatkowych kompetencji przydatnych w działaniach w obszarze Globalnego Południa. Podobnie jak w przypadku praktyk wakacyjnych, również wyjazd w ramach wolontariatu medycznego jest warunkowany uczestnictwem w konkursie. Zasady konkursu są analogiczne do opisanych wcześniej. Analogiczny jest także obowiązek zaangażowania w wolontariat organizowany przez fundację na terenie Polski oraz pozytywne przejście procesu szkoleniowego. Miejsce odbywania wolontariatu oraz jego zakres są konsultowane

z wolontariuszem i ustalane z osobą odpowiedzialną za misyjny ośrodek zdrowia – lokalnego partnera projektu. Do zadań wolontariuszy należy najczęściej realizowanie czynności medycznych warunkowanych posiadaniem wykształceniem i umiejętnościami oraz szkolenie w ich zakresie lokalnego personelu. Ważnym elementem działań wolontariuszy są też zajęcia edukacyjne realizowane na rzecz lokalnej ludności. Minimalny czas trwania wolontariatu medycznego, podobnie jak w przypadku praktyk wakacyjnych, wynosi dwa miesiące.

Ostatnia z opisywanych form wolontariatu jest skierowana do wysokiej klasy specjalistów z zakresu medycyny, pielęgniarstwa, położnictwa i innych profesji medycznych. Do udziału w tej formie wolontariatu są zapraszane osoby z przynajmniej pięcioletnim doświadczeniem zawodowym i dobrą znajomością języka obcego będącego językiem urzędowym w miejscu odbywania wolontariatu. Wstępna kwalifikacja, podobnie jak w przypadku wolontariatu medycznego, przebiega na podstawie informacji zawartych w kwestionariuszu personalnym wypełnianym przez kandydata. Wolontariusze biorący udział w wolontariatach specjalistycznych nie muszą uczestniczyć w konkursie oraz nie są zobowiązani do odbywania wcześniejszego wolontariatu w fundacji. Decyzja o wyjeździe kandydata do misyjnego ośrodka zdrowia jest podejmowana podczas rozmowy z przedstawicielami zarządu fundacji i po konsultacji z ośrodkiem misyjnym, do którego kierowany jest wolontariusz. Kandydaci są zachęceni do brania udziału w procesie szkoleniowym organizowanym przez fundację, jednak przejście jego wszystkich elementów nie musi być konieczne do finalizacji wyjazdu do ośrodka misyjnego. Czas trwania wolontariatu oraz jego zakres jest ustalany indywidualnie z każdym wolontariuszem. Do zadań wolontariuszy należy realizacja specjalistycznych działań przynależnych danej profesji, na które pojawia się zapotrzebowanie w danym ośrodku medycznym. Konsultowana z partnerem lokalnym oferta uwzględniająca zróżnicowane kompetencje wolontariuszy i jednocześnie jasno określająca minimalne warunki uczestnictwa w wyjazdowych projektach pomocowych pozwala na dostosowanie działań do potrzeb beneficjentów. System konkursowy przeznaczony dla kandydatów o mniejszym doświadczeniu zawodowym motywuje do nabywania nowych umiejętności i kompetencji oraz pozwala organizatorom poznać wolontariusza i ocenić jego potencjał pomocowy. W perspektywie rekrutacji modelowe działania dotyczące wolontariatu powinny w związku z powyższym uwzględniać tworzenie oferty dla wolontariuszy w porozumieniu z partnerem lokalnym, a koncentrować się na potrzebach beneficjentów oraz motywowaniu wolontariuszy do rozwoju i rzetelnego przygotowania do wyjazdu.

5. Przygotowanie wolontariuszy do działań w obszarze Globalnego Południa

Proces szkolenia wolontariuszy przygotowujących się do wyjazdu do misyjnych ośrodków zdrowia uległ zmianom na przestrzeni lat 1991-2019. Pierwsze inicjatywy edukacyjne przybrały formę wspomnianych wcześniej „Tygodni Medycyny Tropikalnej” organizowanych do 1996 roku, które poświęcone były głównie zagadnieniom profilaktyki, diagnostyki i terapii chorób. W latach 1997-1998 ich miejsce zajęły „Dni Medycyny Tropikalnej”, w których udział poza lekarzami i wolontariuszami fundacji brali również misjonarze wspólnie uczący się zagadnień medycznych. W kolejnych latach, do roku 2011 organizowany był kilkudniowy kurs „Podstawowa Opieka Medyczna w Tropiku”, w ramach którego „obok zagadnień z dziedziny epidemiologii, chorób zakaźnych i pasożytniczych, stomatologii, problemów zarządzania i organizacji opieki zdrowotnej pojawiły się elementy kulturoznawstwa” (Borucka, 2011, s. 29-31, 34). Kolejną formą kształcenia w zakresie medycyny tropikalnej były kursy „Kadry medyczne dla misji”, w których organizację włączyła się Wielkopolska Izba Lekarska (Tarajkowska, 2015, s. 4). Od 2018 szkolenie wolontariuszy przybrało nową formę. Wolontariusze chcący wyjechać do misyjnych ośrodków zdrowia zobowiązani są do udziału w następujących wydarzeniach edukacyjnych:

1. interdyscyplinarnej konferencji naukowo-szkoleniowej „Oswoić Tropik”, podczas której poruszane są zagadnienia z zakresu zdrowia publicznego, chorób tropikalnych, kulturoznawstwa, misjologii oraz odpowiedzialnej pomocy humanitarnej i rozwojowej;
2. kursie diagnostyki i terapii malarii prowadzonym przez pracowników Kliniki Chorób Tropikalnych i Pasożytniczych w Poznaniu;
3. kursie z zakresu zachowania bezpieczeństwa w sytuacjach kryzysowych prowadzonym przez żołnierzy jednostek specjalnych w Centrum Formacji Misyjnej w Warszawie;
4. szkoleniu z zakresu działań wolontariackich w odmiennych warunkach kulturowych, społecznych i politycznych.

Elementem przygotowania do działań w obszarze Globalnego Południa jest także uczestnictwo wolontariuszy w odbywających się od 1999 roku z różną częstotliwością „Spotkaniach z Afryką”, których program obejmuje „prezentacje/relacje obrazujące: warunki życia ludzi w krajach ubogich, potrzeby materialne i natury edukacyjnej

tych ludzi, ich oczekiwania dotyczące pomocy materialnej, opiekuńczej i medycznej” (Filipiak, 2015, s. 243). Prelegentami podczas spotkań są zwykle wolontariusze fundacji dzielący się swoimi doświadczeniami z wolontariatu w ośrodkach misyjnych.

Warunki pracy i życia na misjach najczęściej odbiegają od europejskich standardów, dlatego odpowiednie przygotowanie wolontariuszy do działania w egzotycznym otoczeniu ma kluczowe znaczenie. Interdyscyplinarne, czyli poruszające tematykę z zakresu wielu nauk, opracowanie i zrealizowanie ścieżki szkoleniowej dla wolontariuszy może zostać uznane za element modelowej organizacji wolontariatu medycznego. Może ono wpłynąć zarówno na maksymalizację efektów działań wolontariackich i ich trwałość, jak i na bezpieczeństwo wolontariusza.

Wnioski

Organizacja wolontariatu medycznego w obszarze Afryki jest jedną z głównych aktywności Fundacji Pomocy Humanitarnej Redemptoris Missio realizowaną od początku jej istnienia. Przez lata doświadczenia fundacja wypracowała i sprawdziła w praktyce szereg rozwiązań, które można uznać za modelowe w organizacji wolontariatu medycznego w misyjnych ośrodkach zdrowia w Afryce. Jako kluczowe elementy organizacji wolontariatu należy wskazać:

1. właściwy dobór lokalnych partnerów i współpracę z nimi w miejscu realizacji projektu wolontariackiego;
2. stworzenie form wolontariatu skoncentrowanych na potrzebach beneficjentów, ale uwzględniających jednocześnie potencjał wolontariusza;
3. opracowanie przejrzystych reguł rekrutacji wolontariuszy w oparciu o stworzony wcześniej regulamin;
4. opracowanie i wdrożenie interdyscyplinarnych działań szkoleniowych uwzględniających przekazanie wiedzy i umiejętności z zakresu:
 - a) profilaktyki, diagnostyki i terapii chorób tropikalnych,
 - b) międzynarodowego zdrowia publicznego,
 - b) różnic kulturowych i społecznych występujących w obszarze działania ośrodków misyjnych,
 - c) zasad prowadzenia odpowiedzialnych działań pomocowych w obszarze Globalnego Południa,
 - d) zasad zachowania bezpieczeństwa,
 - e) warunków pracy w misyjnych szpitalach i przychodniach.

W niniejszym opracowaniu potwierdzono sformułowaną na wstępie tezę, według której wolontariat medyczny organizowany w Fundacji Pomocy Humanitarnej Redemptoris Missio może służyć jako przykład rozwiązania modelowego, ze względu na interdyscyplinarne szkolenie przedwyjazdowe jego uczestników oraz jednocześnie skupienie na osobie wolontariusza i beneficjentach podejmowanych przez niego działań.

Pozytywnie zweryfikowano także hipotezy zakładające, że:

1. Modelowa organizacja wolontariatu medycznego w obszarze Globalnego Południa wymaga ścisłej weryfikacji kompetencji kandydata na wolontariusza i merytorycznego przygotowania przedwyjazdowego osób zakwalifikowanych do wyjazdu;
2. Modelowa organizacja wolontariatu medycznego w obszarze Globalnego Południa wymaga skoncentrowanej na potrzebach beneficjentów współpracy z lokalnymi partnerami.

Udało się ponadto odpowiedzieć na pomocne w weryfikacji hipotez pytania badawcze. W pierwszej kolejności zapytano o to, „w jakich działaniach Fundacji Pomocy Humanitarnej Redemptoris Missio objawia się skoncentrowana na potrzebach beneficjentów współpraca z lokalnymi partnerami i dlaczego stanowi ona warunek modelowej organizacji wolontariatu medycznego w obszarze Globalnego Południa?”. W odpowiedzi wskazano, że lokalnymi partnerami Fundacji są polscy misjonarze pracujący w ośrodkach zdrowia w rejonie Globalnego Południa. W ramach współpracy z misjonarzami rozpoznawane są potrzeby lokalnej ludności, określana specyfika zadań wolontariuszy oraz kompetencje i umiejętności wymagane od wolontariusza. Misjonarze są także gospodarzami wolontariuszy w miejscu odbywania wolontariatu. Posiadanie odpowiedniego partnera lokalnego jest konieczne w proponowanym modelu, ponieważ pomaga maksymalizować efekty działań wolontariuszy, umożliwia zapewnienie im bezpieczeństwa, ułatwia pracę w odmiennych warunkach kulturowych i społecznych.

Drugie z pytań badawczych dotyczyło tego, „w których działaniach Fundacji Pomocy Humanitarnej Redemptoris Missio uwidacznia się interdyscyplinarne podejście do przygotowania wolontariuszy mających wyjechać do misyjnych ośrodków zdrowia w Afryce”. Ustalono, że interdyscyplinarny charakter ma cały proces szkoleniowy, ponieważ łączy elementy doskonalenia umiejętności twardych i miękkich, przybiera formę zarówno teoretyczną, jak i praktyczną oraz w zakresie tematycznym porusza zróżnicowane kwestie z obszaru różnych nauk.

Bibliografia

- Borucka M., 2012, *Działalność Fundacji Pomocy Humanitarnej „Redemptoris Missio” odpowiedzią na wyzwania encykliki Jana Pawła II*, *Annales Missiologici Posnanienses*, t. 18, s. 187-208.
- Borucka M., 2011, *Geneza i działalność Fundacji Pomocy Humanitarnej Redemptoris Missio*, praca mgr. napisana pod kier. ks. dr. W. Kluja, UKSW, Warszawa.
- Filipiak B., 2015, *Spotkania z Afryką*, *Annales Missiologici Posnanienses*, t. 20, s. 243-245.
- Hrynaszkiewicz P. i Wysocka M., 2016, *Czarny Łąd oczami misjonarzy: oblicza misji chrześcijańskiej w rejonie Afryki Subsaharyjskiej*, w: Pączek B. (red.), *Czarny Łąd i Świat Arabski: siła argumentu czy argument siły?*, Wydawnictwo BP, Gdynia, s. 55-77.
- Jan Paweł II, 1995, *Encyklika Redemptoris Missio*, Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej, Wrocław.
- Jarosz J., 2019, *Chata Medyka. Dobre wieści z Madagaskaru*, Raport. Biuletyn informacyjny sympatyków i wolontariuszy Fundacji Pomocy Humanitarnej Redemptoris Missio, t. 86, nr 3, s. 3.
- Jarosz J., 2018, *Realizacja założeń trzeciego Celu Zrównoważonego Rozwoju ONZ przez polskie organizacje pozarządowe*, praca mgr. napisana pod kier. prof. UAM dr hab. J. Bryły, UAM, Poznań.
- Kwestionariusz personalny dla osób wyrażających chęć pracy w szpitalach i przychodniach misyjnych oraz w ośrodkach medycznych Medicus Mundi International* [on-line], <https://medycynamisjach.org/wolontariat> [dostęp: 2.09.2020].
- Marcinkowski J.T. (red.), 2018, *Medycy na Misjach*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego, Poznań.
- Polacy na Misjach – Statystyka – Komisja Episkopatu Polski ds. Misji*, 2020 [on-line], <http://www.misje.pl/misje-318> [dostęp: 2.09.2020].
- Regulamin Praktyk Wakacyjnych Fundacji Pomocy Humanitarnej Redemptoris Missio 2019* [on-line], <http://www.medicus.ump.edu.pl/pliki/program-praktyk/praktyki-wakacyjne/Regulamin-praktyki-wakacyjne.pdf> [dostęp: 7.09.2020].
- Regulamin Wolontariatu Medycznego Fundacji Pomocy Humanitarnej Redemptoris Missio* [on-line], <https://medycynamisjach.org/wolontariat> [dostęp: 7.09.2020].
- Różański J., 2012, *Polskie misjonarki i misjonarze w Afryce*, UKSW, Warszawa.
- Statut Fundacji Pomocy Humanitarnej Redemptoris Missio*, 2004 [on-line],

- <https://medycynamisjach.org/images/pliki/statut/statut.pdf> [dostęp: 2.09.2020].
- Tarajkowska A., 2015, *Kurs fundacji i kliniki, Medicus Mundi Polonia*, Poznań, nr 49-50, s. 4.
- Wilk W., 2018, *Miejsca pracy, przyrost demograficzny, zmiany klimatyczne, migracje. Propozycja „Planu Marshalla” dla Afryki* [on-line], [https://pcpm.org.pl/pliki2015/2018/09/ PLAN-MARSHALLA-1.pdf](https://pcpm.org.pl/pliki2015/2018/09/PLAN-MARSHALLA-1.pdf) [dostęp: 7.09.2020].
- Zasady punktacji. Praktyki Wakacyjne i Wolontariat Medyczny* [on-line], <https://medycynamisjach.org/wolontariat> [dostęp: 2.09.2020].